

Asia: VN/32974/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyvistä laeista

Lausunnonantajan lausunto

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuudistus tarpeellinen?

Autismiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua esitysluonnoksesta perusopetuslain muuttamiseksi. Tuen selkiyttämiseksi, yhtenäistämiseksi ja vahvistamiseksi on tarvetta, jotta autismikirjon lasten oikeudet oppimiseen toteutuisivat yhdenvertaisesti muiden kanssa. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen ja yksilöllisten opetusjärjestelyjen toteutus vaihtelee paljon eri kunnissa ja kouluissa ja toteutuu monin paikoin puutteellisesti autismikirjon oppilaille. Kun erityisluokkia ja -kouluja on lopetettu, niissä aiemmin annettu vahva tuki ei ole siirtynyt oppilaiden mukana lähikouluun. Tukitoimien puute ja esteelliset oppimisympäristöt heikentävät autismikirjon lapsen oppimista ja hyvinvointia, ja pahimmillaan seurauksena voi olla psyykkisiä sairauksia ja kouluakymättömyyttä. Vammaisfoorumin kyselyn tulosten mukaan oppimisen ja koulunkäynnin tuki toteutuu kaikkein heikoimmin neurokirjon lapsilla, ks. raportti <https://vammaisfoorumi.fi/raportti-vammaisfoorumin-koulukyselyn-tuloksista/>

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuelle määritelty kokonaisrakenne tarkoituksenmukainen?

Esityksen tavoitteet selkiyttää, täsmentää ja yhtenäistää oppilaan saamia tuen muotoja sekä varmistaa riittävät resurssit tukitoimien toteuttamiseen ovat hyvin kannatettava. Nykyinen kolmiportainen tuki ei ole ollut toimiva eikä se ole pystynyt varmistamaan tukea tarvitseville oppilaille oikea-aikaista ja riittävää tukea, mutta esitettyyn kaksiportaiseen tuen rakenteeseen liittyy myös huolenaiheita. Vaarana on, että sama perusproblematiikka tuen rajapinnoista säilyisi myös uudessa mallissa.

Ennakoivassa tuessa on erinomainen tavoite, että tukea saisi nopeammin ja ennaltaehkäisevästi. Ennakoiva tuki on kuitenkin tarkoituksena toteuttaa pääasiassa ryhmämuotoisesti, ja tukitoimet painottuvat tukiopeukseen ja ilmeisesti ennakoivat yksilölliset tuen muodot vähenisivät entisestään. Tämä ei ole riittävää esimerkiksi autismikirjon oppilaille, joista monilla ei ole varsinaisia oppimisvaikeuksia, vaan tuen tarve painottuu esimerkiksi oppituntien ulkopuolisiin tilanteisiin, koulunkäynnin tukemiseen ja oppimisympäristöön muokkaamiseen aistiesteettömäksi.

Koulunkäynnin tuki kyllä mainitaan esityksessä, mutta se kaipaisi lisää avaamista ja kytkentää ennakoivaan ja oppilaskohtaiseen tukeen myös pykälätasolla.

Oppilaskohtaisen tuen piiriin pääsemiseen ja tuen tarpeiden arviointiin ja tunnistamiseen liittyy huolenaiheita mm. siksi, että laissa ei velloiteta monialaiseen yhteistyöhön ja vanhempien rooli on heikko. On hyvin kannatettavaa ja oppilaan oikeusturvan kannalta välttämätöntä, että oppilaskohtaisesta tuesta tehdään hallintopäätös ja suunnitelma. Ennakoivassa tuessa heikkoutena on, että päätöstä tai suunnitelmia ei esitysluonnoksen mukaan tehtäisi. Ennakoivan ja oppilaskohtaisen tuen rajapinnan toimivuus on kriittinen piste tuen kokonaisrakenteen toimivuuden kannalta. Kynnys oppilaskohtaisten tukitoimien piiriin pääsemiseksi saattaa käytännössä muodostua korkeaksi, kun tuesta pitää tehdä hallintopäätös ja suunnitelma ja tuen toteuttaminen voi myös vaatia uuden opetusryhmän perustamista, kun yhdessä ryhmässä voi olla enintään viisi oppilaskohtaista tukea tarvitsevaa oppilasta yhtä opettajaa kohden.

Eräänlainen joustamattomuus tulee näkyviin joissakin kohdin esitystä esim. varhennetun oppivelvollisuuden kohdalla. Samoin mahdollisuuksia suorittaa perusopetus muutoin tulisi lisätä, ei kaventaa niitä. Vaikka halutaankin valtakunnallisesti yhtenäistää tuen muotoja ja siten varmistaa tuen yhdenvertainen saatavuus, tuen rakenteessa tulisi säilyttää myös riittävä joustavuus, jonka avulla voidaan vastata yksilöllisiin tuen tarpeisiin. Autismiliitto pitää huolestuttavana sitä, että uudistuksesta aiheutuvien kustannusten korvaukset kunnille eivät olisi ns. korvamerkittyä rahaa.

Yhdymme Kehitysvammaliiton lausuntoon, että esityksessä ei huomioida riittävästi oppimista tukevien apuvälineiden sekä selkokielisten ja muiden oppimista tukevien oppimateriaalien lisäämistä ja kehittämistä niille lapsille, joille yleiset kaikille suunnatut oppimateriaalit eivät sovellu. Erilaisille oppijoille suunnatut oppimateriaalit ovat keskeisessä roolissa oppimisen ja koulunkäynnin tukemisessa. Myös sähköisten materiaalien saavutettavuus on tärkeää samoin kuin esim. paperisten kirjojen turvaaminen niitä oppimisvaikeuksien vuoksi tarvitseville. Pykälässä 31 on säädetty opetuksen ja sen edellyttämien oppikirjojen, muun oppimateriaalin sekä työvälineiden ja työaineiden maksuttomuudesta. Lisäksi oppimateriaaleista tulisi määrätä, että oppilailla on oikeus selkokieliseen ja muuhun omaan oppimistasoon soveltuvaan ja oppimisvaikeuksien vuoksi tarvittavaan maksuttomaan oppimateriaaliin.

Tukea tarvitseville tarkoitetut oppimateriaalit ja niihin liittyvät kustannukset tulisi olla korvamerkitty niin, että opettajilla ja kouluilla olisi varaa ostaa niitä. Tällä hetkellä kouluilla ei ole varaa ostaa tarvittavia selkokielisiä tai muita erityisopetukseen tarkoitettua oppimateriaaleja, joten yhdenvertaisuus oppimiseen ei toteudu. Nykytilanteessa erityisopetukseen suunnattujen oppimateriaalien saatavuus uhkaa vaarantua, koska oppimateriaaleja tuottaviin organisaatioihin kohdistuu julkisten varojen leikkauksia.

Jatkossa olisi hyvä kehittää tuen kokonaisrakennetta siten, että oppilaan tuki jatkuisi yhtenäisenä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle.

Onko ennakoivia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

On hyvin kannatettavaa, että ennakoiviin tukitoimiin panostetaan. Nykytilanteessa autismikirjon lasten tuen tarpeita ei tunnisteta riittävän varhaisessa vaiheessa ja tukea saa usein vasta sitten, kun tilanteet ovat jo ehtineet kriisiytyä. Ennakoivat tukimuodot rajataan kuitenkin esityksessä melko suppeaan valikoimaan tukitoimia, lähinnä ryhmämuotoiseen tukiopetukseen (opettajan antama ennakoiva tukiopetus, opetuskielen tukiopetus sekä erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä). Nämä tukimuodot ovat tärkeitä ja tarkoituksenmukaisia niiden lasten kohdalla, jotka tarvitsevat tukiopetusta nimenomaan oppimisen vaikeuksiin. On tärkeää, ettei tukea tarvitsevan oppilaan koulupäivät veny tukiopetuksen vuoksi liian pitkiksi. Epäselväksi jää, voidaanko ennakoivalla tuella poistaa esimerkiksi oppimisympäristön aistiärsykyistä johtuvia oppimisen ja koulunkäynnin esteitä tai voidaanko ennakoivasti tukea oppimista ja koulunkäyntiä mahdollisuudella yksilöllisiin oppimisen tapoihin ja tahtiin. Myös ylöspäin eriyttämisen pitäisi olla mahdollista, jotta lapsi ei turhaudu ja motivaatio oppimiseen säilyy.

Monille autismikirjon lapsille myös koulunkäynnin tukeminen on oleellista. Autismiliitto korostaa, että koulunkäynnin tuki tulisi näkyä myös pykälätasolla ja sitä tulisi avata esityksessä nykyistä enemmän. On hyvä, että koulunkäynnin tukea avataan jonkin verran perusteluosiossa, mutta koulunkäynnin tuki tulisi kytkeä tiiviimmin ennakoivan ja oppilaskohtaisen tuen pykäliin. Nykyisessä luonnoksessa ennakoivaa ja oppilaskohtaista tukea koskevissa pykälissä koulunkäynnin tuki on melkein häivytetty ja keskitytty oppimisen tukeen ja oppituntien aikana annettavaan tukeen. Koulunkäynnin tuki tulisi viedä pykälätasolle 20 b:ssä ja ja 20 c:ssä ja avata ko. pykälien perusteluissa, mitä koulunkäyntiin liittyvillä tukitoimilla tarkoitetaan. Lapsi saattaa esimerkiksi tarvita aikuiselta tukea oppituntien ulkopuolisiin vapaisiin tilanteisiin esim. välitunneille ja siirtymiin luokasta toiseen. Autismikirjon lapsille tärkeitä koulunkäyntiä ja myös oppimista tukevia ennakoivia tukitoimia ovat esimerkiksi oppimisympäristön aistiesteettömyyden parantaminen vähentämällä turhia ärsykyitä sekä mahdollisuus opiskella ja tarvittaessa ruokailla rauhallisessa tilassa. Aistiherkkyudet ovat yleisiä neurokirjon lapsilla ja niitä esiintyy 8 %:lla kaikista lapsista. Esteettömästä ja aistiesteettömästä oppimisympäristöstä hyötyisi koko opetusryhmä samoin kuin myös esimerkiksi opetuksen strukturoinnista.

Autismiliitto ehdottaa, että pykälän 20 b ensimmäisen momentin ensimmäinen lause muutetaan muotoon: Opetuksen järjestäjän on varmistettava oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja esteetön oppimisympäristö. Opetuksen järjestäjän on järjestettävä ennakoivia tukitoimia oppimiseen ja koulunkäyntiin osana koulun perustoimintaa.

Pykälän perusteluissa tulisi avata, mitä esteettömällä oppimisympäristöllä tarkoitetaan. Ympäristöministeriön esteettömyysasetuksen ja esteettömyysohjeen lisäksi keskeistä on myös aistiesteettömyys, kuten esimerkiksi hyvä akustiikka ja melun vähentäminen, tilojen selkeys ja helppo hahmotettavuus sekä näköärsykyiden vähentäminen. Koulussa tulee olla erillisiä ja rauhallisia tiloja työskentelyyn, kokeiden tekemiseen ja tarvittaessa myös ruokailuun.

On hyvä, että opetuskielen tukiovetus pyritään määrittelemään laajasti. Se kattaisi vieraan kielen lisäksi myös esimerkiksi viittomakielen sekä kielelliset vaikeudet kehityksellisiin kielihäiriöihin, kehitysvammaan ja autismiin liittyen. Listauksen ei tulisi kuitenkaan perustua diagnooseihin, ettei jäisi väliinputoajia. Esityksessä tulisi tarkentaa, koskeeko säädös oppilaan mahdollisuutta opetella puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointikeinoa koulupäivän aikana. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että opetuskielen tukiovetusta tarvitseva ryhmä on hyvin heterogeeninen samoin kuin menetelmät heidän kielellisten valmiuksiensa tukemiseen. Vieraan kielen opetus poikkeaa merkittävästi esimerkiksi kielihäiriöiden kuntouttamisesta ja oppilaan kommunikaation tukemisesta esim. tukiviittomien, kuvien, ilmeiden ja eleiden avulla. Lapsi, jolla on kielellisiä vaikeuksia, tarvitsee myös yksilöllistä tukea, ja opettajien tulee tehdä tiivistä yhteistyötä puheterapeuttien kanssa kommunikointikeinojen opetuksessa ja kuntoutuksen jalkauttamisessa kouluympäristöön.

Ennakoivien tukitoimien osalta esityksessä korostetaan ryhmämuotoisesta tukea, mutta Autismiliitto pitää tärkeänä, että myös yksilöllisiä tukitoimia tulee olla saatavilla myös ennakoivana tukena sekä oppimiseen että koulunkäyntiin. Esimerkiksi satunnaista erityisopettajan antamaa yksilöllistäkin tukea ja yksilöllistä tukiovetusta tulisi voida saada joustavasti jo ennakoivana tukitoimena, kuten nykytilanteessakin on saanut osana yleistä tukea.

Huolta herättää, miten ennakoivan tuen riittävyys mitataan ja varmistetaan, varsinkin kun ennakoivasta tuesta ei ole tarkoitus tehdä suunnitelmaa tai päätöstä. Ongelmaksi muodostuu, jos ennakoivat tukitoimet jäävät vain ryhmäkohtaisiksi massaratkaisuiksi ja osa oppilaista ei tästä syystä niistä hyödy, mutteivat välttämättä pääse yksilökohtaistenkaan tukitoimien piiriin.

Autismiliitto kiittää siitä, että esityksessä ehdotetaan erityisopettajien resurssien lisäämistä. Pätevistä erityisopettajista on pulaa. Vuoden mittaisen erityisopettajien koulutuksen lisäksi erityisopettajille tulisi olla saatavilla myös jatkokoulutusta. Erityisopettajien koulutuksessa tulee huomioida autisikirjon, PDA:n ja muun neurokirjon osaamisen lisääminen. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen saattaa heikentää mahdollisuuksia hakeutua erityisopettajien koulutukseen ja vaarantaa siten esityksen tavoitteen uusien erityisopettajan kouluttamisesta.

Onko oppilaskohtaisia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Esityksessä todetaan, että oikeus vahvempiin oppilaskohtaisiin tukitoimiin määrittäisi ennakoivien tukitoimien riittämättömyyden perusteella. Silloin, kun oppilaan opettajat katsoisivat, että ennakoivat tukitoimet ovat riittämättömiä, käynnistyisi oppilaan kohdalla oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös huoltajat voisivat tuoda esiin havaintonsa ennakoivien tukitoimien riittävyydestä. Oppilaat, jotka tarvitsevat perusopetuksen alkaessa tulkitsemispalveluja tai apuvälineitä tai ovat varhennetun oppivelvollisuuden piirissä voisivat saada suoraan ko. oppilaskohtaisia tukitoimia.

Autismiliiton mielestä on ongelmallista ja joustamatonta, että oppilaskohtaisten tukitoimien piiriin pääseminen edellyttäisi lähtökohtaisesti aina ensin ennakoivia ryhmäkohtaisia tukitoimia joitakin edellä mainittuja poikkeuksia lukuun ottamatta. Jos lapsella on tarve yksilöllisille tukitoimille, joihin

ei ryhmämuotoisilla ennakoivalla tukitoimilla voida vastata, pitäisi hänen aina viipymättä voida päästä oppilaskohtaisten tukitoimien piiriin riippumatta siitä, missä vaiheessa tuen tarve todetaan. Kaikki tarvittavat tukitoimet eivät aina ole tiedossa ennen koulun alkua. Esimerkiksi autismikirjon lapsen tarve avustajaan tai pienryhmään saattaa ilmetä vastata myöhemmin sosiaalisten suhteiden monimutkaistuesssa ja kouluympäristöstä aiheutuvan kuormituksen kasvaessa. Myös diagnosoinnin tarve saatetaan huomata vasta tässä vaiheessa. Lapsen etu vaatii, että tuen tarve tunnustetaan varhaisessa vaiheessa ja lapsi saa heti tuen tarpeen ilmettyä tarvitsemaansa tukitoimet, jolloin tuki on myös vaikuttavaa ja ehkäisee vaikeampia ongelmia, kuten esim. kouluakäymättömyyttä. Autismikirjon lapsi tarvitsee tukitoimien pysyvyyttä koko koulupolulle ja tuen tulisi jatkua saumattomasti toiselle asteelle. Autismikirjon piirteet ovat synnynnäisiä ja kehityksellisiä ja siten koko elämänmittaisia.

Autismiliitto on huolissaan siitä, että jos ennakoivista tukitoimista ei tehdä minkäänlaista suunnitelmaa eikä päätöstä eikä oppilaskohtaista seurantaa ole, kuka tunnistaa ja huomaa lapsen vahvemman tuen tarpeen ja käynnistää oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnin. Esimerkiksi luokanopettajilla ei aina ole riittävää osaamista tunnistaa autismikirjon lasten tuen tarpeita, varsinkaan jos kyse ei ole varsinaisista oppimisvaikeuksista. Oppilaskohtaisten tukitoimien antamista saatetaan välttää, koska se on työlästä ja asiasta pitää tehdä hallintopäätös. Kynnystä voi nostaa myös se, että joudutaan ehkä perustamaan uusia ryhmiä, koska yhdessä ryhmässä voi olla maksimissaan viisi oppilaskohtaista tukea tarvitsevaa oppilasta opettajaa kohden.

Esitysluonnoksessa todetaan, että oppilaalle annettavien tukitoimien tarpeen arvioinnin tekevät oppilaan opettajat. Tarvittaessa tukitoimien tarpeen arviointiin osallistuvat opettajien lisäksi opiskeluhuollon ammattilaiset tai muut asiantuntijat. Autismiliitto korostaa, että monialainen yhteistyö tulee lisätä perusopetuslakiin kuten se on varhaiskasvatuslaissa, jotta autismikirjon lasten tuen tarpeet tunnustettaisiin nykyistä varhaisemmassa vaiheessa ja he saisivat tarvitsemaansa tukea oikea-aikaisesti. Liian usein autismikirjon lasten tuen tarpeet jää tunnistamatta ja tukitoimet viivästyvät huomattavasti, jolloin ongelmat monimutkaistuvat ja tilanteet pääsevät kärjistymään. Myös sote-alan ammattilaisten esim. nepsy-valmentajien, kouluvalmentajien tai toimintaterapeuttien jalkautumisesta kouluihin on saatu hyviä kokemuksia, ja siihen tulisi lisätä kannustimia.

Myös vanhemmalla tulee olla oikeus hakea oppilaskohtaisia tukitoimia. Pelkkä vanhemman kuuleminen tuen tarvetta arvioitaessa ja suunnitelmaa laadittaessa ei ole riittävää. Yleensä vanhemmat ovat hyvin perillä oman lapsensa tuen tarpeista, joten heitä kannattaa kuunnella ja uskoa. Tärkeää on kuulla myös lasta itseään hänen ikätasonsa huomioiden. Kodin ja koulun yhteistyön voisi kaiken kaikkiaan huomioida esityksessä nykyistä laajemmin.

Esitämme seuraavaa muutosta pykälään 20 c ensimmäisen momentin ensimmäiseen lauseeseen koulunkäynnin tuen huomioimiseksi: Oppilaalla on oikeus saada viipymättä oppilaskohtaisia tukitoimia oppimiseen ja koulunkäyntiin, jos ennakoivat tukitoimet ovat riittämättömiä.

Koulunkäynnin tukea tulisi avata tarkemmin myös pykälän perusteluissa. Henkilökohtainen avustaja tulisi voida saada myös koulunkäynnin tukemiseen, ei pelkästään perusopetuksen oppimäärän ja opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseen (s. 72). Koulunkäynnin tuen tulisi sisältää myös oppituntien ulkopuolisissa tilanteissa tarvittavat tukitoimet. Nykytilanteessa koulunkäynnin tuki toteutuu oppimisen tukea heikommin, ja tukea on vaikea saada oppituntien ulkopuolisiin tilanteisiin esimerkiksi ruokailuihin tai välitunneille kaverisuhteisiin. Myös aistiesteettömyyden parantaminen on tärkeää, esim. rauhallisen erillisen tilan järjestäminen tarvittaessa lapselle työskentelyyn tai esim. ruokailuun.

Koulunkäynnin tukemisessa on huomioitava oppilaan oikeus yhdenvertaisuuslain mukaisiin kohtuullisiin mukautuksiin ja yksilöllisiin järjestelyihin, jotka eivät saa vaikuttaa arvosanoja heikentävästi. Sellainen voi olla esimerkiksi lyhennetty koulupäivä vaihtoehtoisine suoritustapoineen.

Autismiliitto pitää tärkeänä, että inklusioperiaatteen mukaisesti oppilaskohtaisia tukitoimia voitaisiin toteuttaa yleisopetuksen ryhmissä joko osa- tai kokoaikaisesti, pienryhmissä tai erityisluokilla.

Onko tuen asiakirjoja ja hallintopäätöstä koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Hallintopäätökset oppilaskohtaisesta tuesta sekä 20 h ja 20 i pykälissä säädetyistä toimista sekä niihin liittyvä valitusoikeus ovat erittäin kannatettavia. Ne parantaisivat oppilaan oikeusturvaa ja mahdollisuutta saada oppimiseen ja koulunkäyntiin tarvitsemaansa tukea. Autismiliitto katsoo, että myös pykälän 18 mukaisista järjestelyistä tulisi tehdä valituskelpoinen hallintopäätös.

On myös erittäin kannatettavaa, että oppilaskohtaisesta tuesta tehdään tarkka suunnitelma, johon kirjataan tukitoimien toteuttaminen ja seuranta, kuten pykälässä 20 f ehdotetaan. Tämä on välttämätöntä, koska nykytilanteessa hyvin usein tilanne on se, että suunnitelmat eivät aina toteudu käytännössä. On tärkeää, että tukitoimet ja niiden toteuttaminen kirjataan suunnitelmaan riittävän yksityiskohtaisesti.

Autismiliitto katsoo, että myös ennakoivasta tuesta tulisi tehdä yksinkertainen suunnitelma, johon kirjataan tavoitteet ja tukitoimet, joilla niihin vastataan sekä seurataan suunnitelman toteutumista. Nykyisinkin oppilaan saamasta yleisestä tuesta tehdään yksinkertainen suunnitelma Wilmaan ja saman tyyppinen menettely voisi olla toimiva myös ennakoivassa tuessa.

Jos ennakoivista tukitoimista ei tehdä mitään suunnitelmaa ja oppilaskohtaista seurantaa, jää epäselväksi kuka tai miten huomioisi lapsen tarpeen vahvemmalle tuelle ja yksilöllisille tukitoimille. Jos mitään kirjaamisia ei tehdä, se voisi vaikuttaa negatiivisesti jatkotukien saamiseen ja myös diagnosointiin. Monilla autismikirjon oppilailla, joilla ei ole kehitysvammaa, diagnosoit viivästyvät huomattavasti, ja koulun tekemä seuranta on yksi mahdollinen keino havaita tarve tarkemmille selvittelyille ja tutkimuksille.

Onko teillä täydennettävää esityksen vaikutusarvioihin?

-

Onko teillä parannusehdotuksia esitysluonnokseen?

4 a Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun lisääminen lainsäädäntöön on hyvin kannatettavaa. Sääntelyllä tuotaisiin oppilaan tarvitsemat palvelut ennaltaehkäisevästi ja oikea-aikaisesti oppilaan omaan lähikouluun ja annettaisiin konsultaatiota opettajille ja muulle kouluhenkilöstölle lapsen tarvitseman tuen toteuttamisessa. Näin voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja siihen liittyvää kouluakymättömyyttä, joita yritetään usein ratkoa raskaammilla ja kalliimmilla palveluilla kuten esimerkiksi lastensuojelun sijoituksilla. Konsultatiivinen sairaalaopetus parantaisi myös maantieteellistä yhdenvertaisuutta, koska esimerkiksi Itä- ja Pohjois-Suomessa matka varsinaiselle sairaalakoululle saattaa olla satoja kilometrejä. Erinomaista on myös, että palvelua olisi järjestettävä vaativaa monialaista osaamista vaativissa tilanteissa myös muille kuin erikoissairaanhoidon oppilaille. Konsultatiivinen tuki olisi kouluille ilmaista.

Autismiliitto kuitenkin katsoo, että kouluille maksuttoman konsultoinnin ei tule jäädä pelkästään sairaalakoulujen monopoliksi. Yhdenvertaisuuden vuoksi lakiin ja ko. sääntelyn kouluille ilmaisen konsultaatio-oikeuden piiriin tulisi lisätä myös valtion omistama oppimis- ja ohjauskeskus Valteri sekä Elmeri-koulut. Valterilla on laaja-alainen osaaminen neurokirjon lasten ja muiden eri tavoin vammaisten ja toimintarajoitteisten lasten konsultaatioista kouluissa. Sairaalakouluilla ei ole aina riittävää osaamista kaikkien oppilasryhmien osalta, kuten esim. autismikirjon oppilaat, joilla on myös kehitysvamma.

18 § Perusopetuksen oppimäärän suorittamatta jättäminen tai perusopetuksen järjestäminen muutoin: Olemme huolissamme pykälän soveltamisalan kaventumisesta. Pykälä on epäselvä ja sitä pitäisi selkeyttää ja avata tarkemmin perusteluissa. Mitä tarkoitetaan esimerkiksi painavilla syillä, jolloin oppilaan opetus voidaan järjestää toisin kuin tässä laissa säädetään? Pykälästä on jätetty pois nykylainsäädäntöön kirjatut terveydentilaan liittyvät syyt. Ne pitäisi palauttaa takaisin pykälään ja lisätä myös toimintakykyyn liittyvät syyt. Autismiliiton mielestä perusopetuksen järjestämiseen muutoin pitäisi pikemminkin lisätä mahdollisuuksia, ei kaventaa niitä. Esimerkiksi koulupäivän ja kouluviikon lyhentämiset tai muut järjestelyt ovat välttämättömiä niille autismikirjon oppilaille, jotka ovat kognitiivisesti normaalitasoisia, mutta eivät pysty käymään koulua kokoaikaisesti, esimerkiksi kouluympäristön aiheuttamasta kuormituksesta ja ympäristön aistiesteellisyydestä johtuen. Erityisjärjestelyjen syynä ei näissä tapauksissa ole oppimäärästä poikkeamisen tarve. Ennen kuin lapselle järjestetään perusopetusta muilla tavoin, tulisi arvioida, onko hänelle järjestetty tarvittavat tukitoimet sekä koulunkäyntiin että oppimiseen. Autismiliitto katsoo, että pykälän 18 mukaisista järjestelyistä tulisi tehdä valituskelpoinen hallintopäätös.

Etä-/verkko-opetus tulisi lisätä pykälään yhtenä opetuksen järjestämistapana niille oppilaille, jotka eivät pysty käymään koulussa tai tekemään täyttä koulupäivää. Oikeus oppia-loppuraportin mukaan pitäisi enemmän myös huomioida se, mitä lyhennettyä koulupäivää/-viikkoa tekevät oppilaat

tekevät opintojen ulkopuolella, vastuuta tuolta ajalta ei saa liikaa siirtää vanhemmille. Kuntaliitto on esittänyt, että etäopetusta tulisi kehittää lähiopetuksen rinnalle ja selkeyttää etäopetukseen liittyvää lainsäädäntöä. Tämä varmistaisi oppilaiden yhdenvertaisen oikeuden laadukkaaseen opetukseen myös harvaan asutuilla alueilla.

Autismiliiton mielestä päätös opetuksen erityisjärjestelyistä tulisi tehdä yhteistyössä huoltajien kanssa. Lisäksi tulee huomioida myös koulutuksen järjestäjän velvollisuus järjestää vammaiselle henkilölle yhdenvertaisuuslain mukaisia kohtuullisia mukautuksia, kuten esimerkiksi rauhallinen tila työskentelyyn aistiherkälle lapselle.

20 b § Autismiliitto ehdottaa, että pykälän 20 b ensimmäisen momentin ensimmäinen lause muutetaan muotoon: Opetuksen järjestäjän on varmistettava oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja esteetön oppimisympäristö. Opetuksen järjestäjän on järjestettävä ennakoivia tukitoimia oppimiseen ja koulunkäyntiin osana koulun perustoimintaa. Koulunkäynnin tukea tulisi avata tarkemmin pykälän perusteluissa. Pykälän perusteluissa tulisi avata, mitä tarkoitetaan esteettömällä ja aistiesteettömällä oppimisympäristöllä (ks. vastaus kysymykseen kolme).

Myös yksilöllisiä tukitoimia tulee olla saatavilla myös ennakoivana tukena sekä oppimiseen että koulunkäyntiin. Esimerkiksi satunnaista erityisopettajan antamaa yksilöllistäkin tukea ja yksilöllistä tukiopetusta tulisi voida saada joustavasti jo ennakoivana tukitoimena, kuten nykytilanteessakin on saanut osana yleistä tukea.

20 c § Esitämme seuraavaa muutosta pykälään 20 c ensimmäisen momentin ensimmäiseen lauseeseen koulunkäynnin tuen huomioimiseksi: Oppilaalla on oikeus saada viipymättä oppilaskohtaisia tukitoimia oppimiseen ja koulunkäyntiin, jos ennakoivat tukitoimet ovat riittämättömiä. Koulunkäynnin tukea tulisi avata tarkemmin pykälän perusteluissa.

Koulunkäynnin tuki tulisi viedä pykälätasolle 20 b:ssä ja ja 20 c:ssä ja avata ko. pykälien perusteluissa tarkemmin, mitä koulunkäyntiin liittyvillä tukitoimilla tarkoitetaan. Lapsi saattaa esimerkiksi tarvita aikuiselta tukea oppituntien ulkopuolisiin vapaisiin tilanteisiin esim. välitunneille ja siirtymiin luokasta toiseen. Autismikirjon lapsille tärkeitä koulunkäyntiä ja myös oppimista tukevia toimia ovat esimerkiksi oppimisympäristön aistiesteettömyyden parantaminen vähentämällä turhia ärsykejä sekä mahdollisuus opiskella ja tarvittaessa ruokaila rauhallisessa tilassa. Osa näistä tukitoimista on sellaisia, että niistä hyötyy koko opetusryhmä, kuten aistiesteettömyyden lisääminen tai opetuksen strukturointi. Jotkut tukitoimet taas vaativat oppilaskohtaista, yksilöllistä tukea, kuten esimerkiksi koulunkäynninohjaajan/avustajan antama tuki vapaisiin ja oppituntien ulkopuolisiin tilanteisiin. Tarvittaessa myös koulunkäynnin tukemiseen tulee voida saada henkilökohtainen avustaja.

20 d § Monialainen yhteistyö tulee lisätä perusopetuslakiin kuten se on varhaiskasvatuslaissa, jotta autismikirjon lasten tuen tarpeet tunnistettaisiin nykyistä varhaisemmassa vaiheessa ja he saisivat tarvitsemaansa tukea oikea-aikaisesti.

Myös vanhemmalla tulee olla oikeus hakea oppilaskohtaisia tukitoimia. Pelkkä vanhemman kuuleminen tuen tarvetta arvioitaessa ja suunnitelmaa laadittaessa ei ole riittävää.

20 e § Pykälän 18 ”Perusopetuksen oppimäärän suorittamatta jättäminen tai perusopetuksen järjestäminen muutoin” mukaisista järjestelyistä tulisi tehdä kirjallinen valituskelpoinen hallintopäätös.

Ennakoivasta tuesta tulisi tehdä yksinkertainen suunnitelma, johon kirjataan tavoitteet ja tukitoimet, joilla niihin vastataan sekä seurataan suunnitelman toteutumista. Nykyisinkin oppilaan saamasta yleisestä tuesta tehdään suunnitelma Wilmaan ja saman tyyppinen menettely voisi olla toimiva myös ennakoivassa tuessa. Jos ennakoivista tukitoimista ei tehdä mitään suunnitelmaa eikä oppilaskohtaista seurantaa, jää epäselväksi kuka tai miten huomioi lapsen tarpeen vahvemmalle tuelle ja yksilöllisille tukitoimille. Kirjaamisten ja seurannan puute voisi vaikuttaa negatiivisesti jatkotukien saamiseen ja autismikirjon lasten kohdalla myös diagnosointiin.

20 g § On sinänsä kannatettavaa, että opetusryhmät muodostetaan siten, että yhden opettajan opettamassa yleisopetuksen ryhmässä on enintään 5 oppilasta, jotka saavat erityisopettajan opetusta oppilaskohtaisena tukitoimena. Myös yleisopetuksen ryhmien kokoa tulisi rajata suhteessa tukea tarvitsevien oppilaiden määrään. Autismikirjon oppilaat kuormittuvat helposti isoissa ryhmissä, joissa on paljon aistiärsykeitä. Pienemmissä ryhmissä opettaja tuntee myös paremmin oppilaansa ja pystyy antamaan heille yksilöllistä tukea.

20 h § Perusopetuksen oppimäärästä poikkeaminen-pykälä kaipaa täsmentämistä. Pykälässä todetaan, että yksilöllistäminen olisi mahdollista vain pienryhmissä tai erityisluokissa. Autismiliitto katsoo, että inkluusio-periaatteen mukaisesti olisi tärkeää, että muissa kuin yksilöllistettävissä aineissa lapsi voisi edelleen opiskella osan aikaa yleisopetuksen ryhmässä, jos se vastaa hänen tarpeitaan. Ennen oppimäärästä poikkeamista tulisi arvioida, onko lapselle järjestetty tarvittavat tukitoimet sekä oppimiseen että koulunkäyntiin.

Vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua ei ilmeisesti oltaisi rajaamassa. Vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun mahdollisuus on tärkeä monille autismikirjon oppilaille, koska se mahdollistaa yksilöllisen etenemistahdin ja eriyttämisen sekä ylös- että alaspäin. Myös niin, että lapsi voi omien herkkyyksiausiensa mukaisesti edetä joissakin aineissa vuosiluokkia edellä ja jossain toisessa taas rauhallisempaan tahtiin.

20 i Perusopetuksen järjestäminen oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Otsikon tulisi olla pykälän sisältöä kuvaava, esim. varhennetun oppivelvollisuuden ja toiminta-alueittaisen opetuksen järjestäminen. Nykyinen otsikko herättää ajatuksia segregaatista ja kapeasta

käsityksestä vammaisuudesta ja toimintarajoitteista. Kaikki vammaiset tai toimintarajoitteiset eivät tarvitse varhennettua oppivelvollisuutta, toiminta-alueittaista opetusta tai ylipäätään oppimisen tukea.

Varhennettu oppivelvollisuus muuttuisi aiempaa joustamattommaksi. Koulunkäynnin lykkäämisen mahdollisuuden poisto, jättää huomiotta ne lapset, jotka eivät vielä sinä vuonna, kun täyttävät 7 vuotta, ole syytä tai toisesta valmiita perusopetukseen. Luonnoksessa todetaan, että koulunkäynnin aloitus 7-vuotiaana mahdollistaa luokka-asteiden kertaamisen tarvittaessa. Koululuokan kertaaminen sen vuoksi, että lapsi ei alun perinkään ollut kypsä menemään kouluun, on lasta kohtaan väärin. Luokalle jääminen myös rikkoo luokan, johon lapsi on mahdollisesti ehtinyt ryhtymään. Kaveripiiri hajoaa, lapsi joutuu aloittamaan sosiaalisten suhteiden luomisen uudelleen, mikä jälleen kuormittaa lasta.

31 § Pykälässä on säädetty opetuksen ja sen edellyttämien oppikirjojen, muun oppimateriaalin sekä työvälineiden ja työaineiden maksuttomuudesta. Lisäksi oppimateriaaleista tulisi määrätä, että oppilailla on oikeus selkokielineen ja muuhun omaan oppimistasoon soveltuvaan ja oppimisvaikeuksien vuoksi tarvittavaan maksuttomaan oppimateriaaliin. Tukea tarvitseville tarkoitetut oppimateriaalit ja niihin liittyvät kustannukset tulisi olla korvamerkitty niin, että opettajilla ja kouluilla olisi varaa ostaa niitä. Tällä hetkellä kouluilla ei ole varaa ostaa tarvittavia selkokielineitä tai muita erityisopetukseen tarkoitettua oppimateriaaleja, joten yhdenvertaisuus oppimiseen ei toteudu. On myös turvattava niiden organisaatioiden toiminta, jotka tekevät oppimista tukevia oppimateriaaleja (esim. Kehitysvammaliiton Opikse), jotta he saavat rahallista tukea toimintaansa jatkossakin, eikä toimintaa ajeta alas järjestörahoituksen leikkauksilla.

Uudistuksesta aiheutuvat kustannukset tulisi korvata kunnille ns. korvamerkittynä rahana.

Voit jättää kommentit lausuntoon myös liitteenä

[Tiivistelmä Autismiliiton lausunnosta perusopetuslain muuttamisesta .docx](#)

Valjakka Sari
Autismiliitto ry